

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Kohti yhdenvertaisia ammatillisia koulutuspolkuja – tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusselvityksen havaintoja

29.4.2026

Laura Jauhola, Opetushallitus, ammatillisen koulutuksen yksikkö

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

**Euroopan unionin
osarahoittama**

Project 101124634 - EQAVET-NRP-FI-2023
Topic: ERASMUS-EDU-2023-EQAVET-IBA
EQAVET - European Quality Assurance in
Vocational Education and Training
NRP Finland

Esitys pohjaa tilannekuvaraporttiin, joka julkaistaan touko-kesäkuussa

- Tausta:
 - Ammatillisen koulutuksen tavoitteena on varmistaa jokaiselle opiskelijalle riittävät ammatilliset ja sivistykselliset valmiudet sekä työelämätaidot siirtyä opintojen jälkeen työelämään tai jatko-opintoihin.
 - Viranomaisen velvollisuus on edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta.
 - Osa Opetushallituksen koordinoimaa EQAVET Laadunhallinnan koordinaatiopisteen projektia 2023–2026.
- Tilannekuvatyön tavoitteena on ollut
 - tunnistaa opiskelijoiden tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen vaikuttavia tekijöitä koulutuspolulla – siirryttäessä ammatilliseen koulutukseen, koulutuksen aikana ja sijoittumisessa koulutuksen jälkeen.
 - tunnistaa viranomaisohjeistuksessa ja normeissa muutostarpeita, joiden avulla voidaan purkaa mahdollisia rakenteellisia esteitä tai vaikuttaa opiskelijoiden koulutus- ja työllistymismahdollisuuksiin.

Viitekehyksenä substanssi- ja erityislainsäädäntö

- Selvityksen viitekehyksenä on ammatillisen koulutuksen lainsäädännön lisäksi yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolait sekä perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvät sopimukset, kuten vammaisyleissopimus.
- Opiskelijoiden ensisijaisena suojana on ammatillisen koulutuksen substanssilainsäädäntö: Laissa ammatillisesta koulutuksesta (531/2017) on määrätty mm. opiskelijan oikeudesta turvalliseen oppimisympäristöön.

- Yhdenvertaisuuslaki: ikä, alkuperä, kansalaisuus, kieli, uskonto, vakaumus, mielipide, poliittinen toiminta, ammattiyhdistystoiminta, perhesuhteet, terveydentila, vammaisuus, seksuaalinen suuntautuminen sekä muu henkilöön liittyvä syy.
- Tasa-arvolaki: sukupuoli, sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen ilmaisu.

Kyseessä on tilannekuva, jonka päälle rakentaa

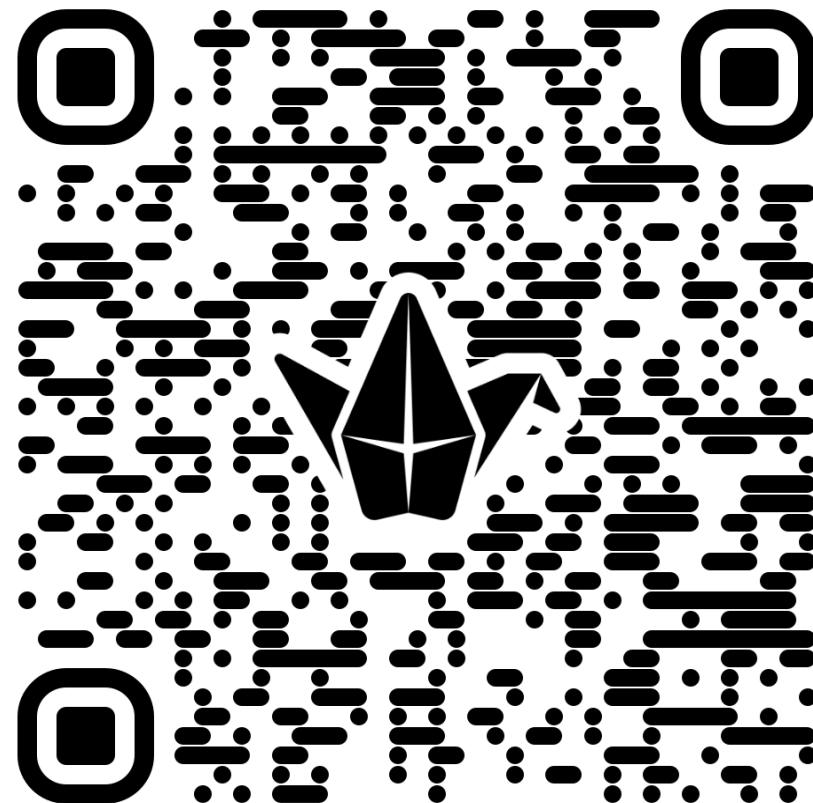
- Kartoituksen havainnoit heijastavat tiedonkeruun ajankohtaa, käytettyjä tietolähteitä ja kuultujen tahojen näkökulmia.
 - Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuden arviointi on jatkuva prosessi. Kartoitus toimii lähtötasona, jonka varaan tulevaa tilannekuvaa voidaan rakentaa.
- Tietopohja koostuu aikaisemmista selvityksistä, tutkimuksista ja tilannekuvista, tietopyynnöistä sekä ammatillista koulutusta koskevista ohjeista ja määräyksistä, kuten tutkinnon perusteista.
- Kartoitukseen on virkahenkilöiden ja joidenkin tutkijoiden lisäksi haastateltu eri tahoja ja vähemmistöryhmiä edustaneita henkilöitä:
 - oppivelvollisuuskoordinaattoreita ja -ohjaajia, opiskeluhuolto- palvelujen ammattilaisia, sosiaalityöntekijä, erityisopettaja, alueellisen romanciasiain neuvottelukunnan edustajia sekä järjestöjä, jotka edustaneet vammaisia, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä ja uskonnollisia vähemmistöjä, yht. 21.

Miltä tilannekuva näyttää teillä?

Haluatko jakaa padlet-alustalla ajatuksiasi oman arjen havaintoja?

<https://padlet.com/opetushallitus/reilureitti>

- Minkälaisia opiskelijoiden tasa-arvoon- ja/tai yhdenvertaisuuteen liittyviä haasteita tunnistat?
- Voit myös kertoa, jos olette löytäneet ratkaisuja.
- Toisten tekstejä voi myös kommentoida.
- Keskustelu on anonyymiä. Auki 29.4.

Raportissa kuvataan tiiviisti viranomaistaitse esiin tulleita tapauksia

- Raportissa kuvataan yhteydenottojen teemoja ja määriä: ammatillisesta koulutuksesta tulee viranomaistaitse verrattain vähän tapauksia esiin.
 - Jos opiskelija epäilee oikeussuojansa vaarantuneen, ensi sijassa asiaa tulisi lähteä ratkomaan oppilaitoksessa henkilöstön tai johdon kanssa.
 - Ammatillisen koulutuksen järjestäjän tulee tarjota selkeät ohjeet opiskelijoille ja henkilöstölle siitä, miten toimia eri tilanteissa.
- Yleisimmin yhdenvertaisuusvaltuutetulle tullut yhteydenotto on liittynyt siihen, että hakeutumisvaihe tai opinnot on koettu esteelliseksi: opiskelija on pyytänyt yhdenvertaisuuslain mukaisia kohtuullisia mukautuksia, eikä niitä ole toteutettu.
- Osa yhteydenotoista on liittynyt häirintäepäilyihin, esimerkiksi rasistisiin ilmauksiin opiskelijoiden tai henkilöstön taholta.

Raportissa on tuotettu yhteenveto tutkinnon perusteiden laadinnasta ja sisällöistä

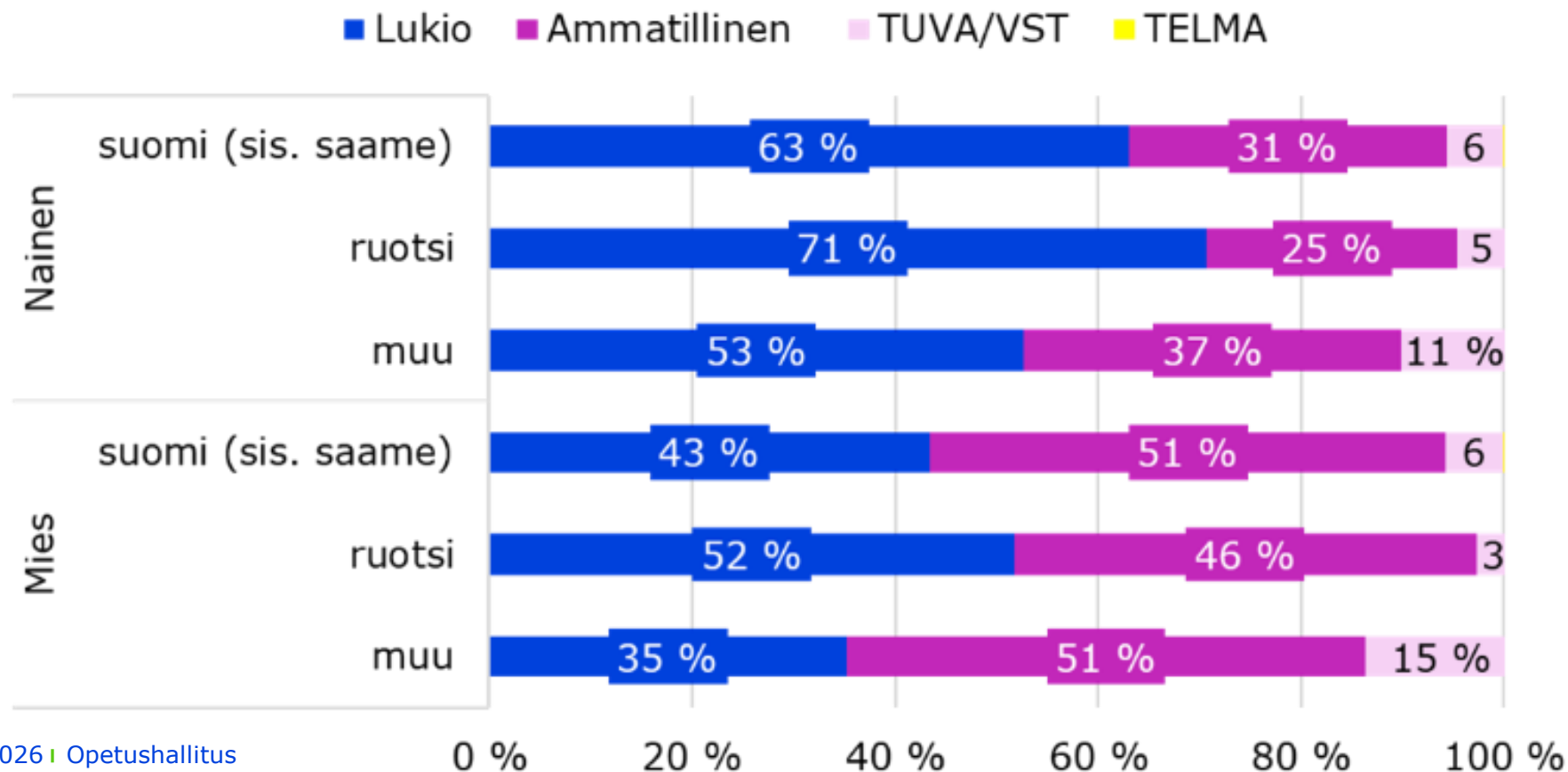
- Perustetyötä ohjaa työelämän ja ammattialan tarpeet, mutta tutkinnon perusteissa tulee huomioida myös laajemmat koulutuslainsäädännön ja -politiikan tavoitteet.
- Yhteenvedon tavoitteena on havainnollistaa ja tehdä näkyväksi, miten tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulmat sisältyvät olennaisella tavalla tutkinnon perusteisiin ja niiden laadintaan.
 - Miten tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslaissa määritellyt syrjintäperusteet näkyvät tutkinnon perusteissa osaamisena sekä erikseen saavutettavuuden näkökulmasta.
- Yhtälailla on oleellista, että koulutuksen järjestäjät huolehtivat siitä, että opetushenkilöstöllä on riittävä osaaminen ja ymmärrys eri ilmiöistä ja käsitteistä.

Havaintoja koulutuspolkujen eriytymisestä ja haasteista

Siirtymät perusopetuksesta jakautuvat sukupuolen ja kielen mukaan

- Keväällä 2025 perusopetuksen päättäneistä 53 % valittiin lukioon, 41 % ammatilliseen, 6 % TUVA- ja VST-koulutukseen ja 1 % TELMA-koulutukseen.

Ammatillinen koulutus on *edelleen* vahvasti eriytynyt sukupuolen mukaan

- Hakeudutaanko kiinnostuksen ja vahvuuksien mukaisesti koulutukseen?
- Vahva alakohtainen eriytyminen heijastuu myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen koulutukseen hakeutumiseen, opiskelualaan ja uravalintoihin.
- Edelleen sukupuoleltaan vähemmistönä olevien keskeyttäminen yleisempää.
- Sukupuolen mukaisen segregaaation purkamiseen tarvitaan oppilaitoksen oman toimintakulttuurin tarkastelua, mutta myös työpaikat mukaan, jotta niin mielikuvat kuin myös todellisuus edesauttavat stereotyyppien purkamisessa.

Millä kielellisillä valmiuksilla opinnot aloitetaan? Miten kehittymistä tuetaan?

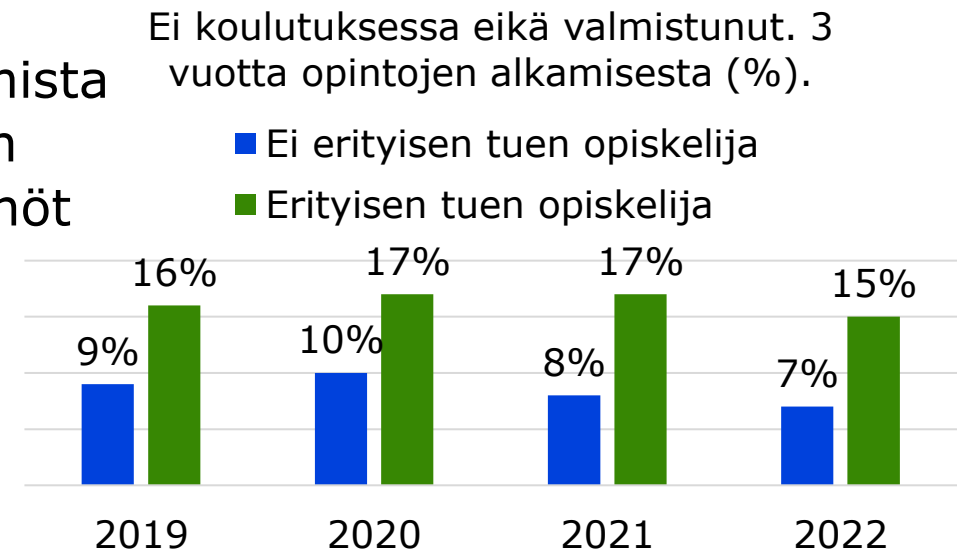
- Ammatillisessa koulutuksessa ei ole yleistä kielitaitotasovaatimusta. Koulutuksen järjestäjän tulee varmistaa, että opiskelijaksi hyväksyttävällä henkilöllä on myös kielitaidon näkökulmasta riittävät edellytykset suoriutua opinnoistaan.
 - Yhteishaussa perusopetuksen päättötodistus riittää todistukseksi. Harkintaan perustuvassa valinnassa kielitaitoa voidaan arvioida. Jatkuvässä haussa koulutuksen järjestäjä päättää valintaperusteista, joiden tulee koskea yhdenvertaisesti kaikkia hakijoita. Ks. [UKK](#).
- Ovatko nykyiset koulumuodot ja vaihtoehdot saavutettavia eri alueilla tutkintokielen kehittämiseen ennen tutkintokoulutukseen siirtymistä?
- Mitkä ovat koulutuksen järjestäjän keinot tukea opiskelijoita?
 - Osataanko henkilökohtaistaa ja hyödyntää tutkinnon perusteiden mukaiset mahdollisuuksia tarjota valinnaisia tutkinnon osia?
 - Onko osaamista ja valmiuksia kielitietoiseen opetukseen ja ohjaukseen?

Vammaisten lasten ja nuorten koulutus- ja työllisyyspolut – mahdollistetaanko niitä?

- Ohjataanko vammaisia lapsia ja nuoria vahvuuksien mukaisille koulutuspoluille?
- Selvitetäänkö hakeutumisvaiheessa riittävästi mahdollisuuksia hakeutua ja toimia eri ammateissa?
- Yhdenvertaisuuslain mukaisia kohtuullisia mukautuksia vammaisille opiskelijoille (YVL 15 §) ei tunneta riittävästi.
- Onko osaamisen arvioinnin mukautuksia tehtäessä punnittu vaikutuksia myös jatko-opintoihin hakeutumiseen? Mitkä seikat ovat työtehtävien kannalta olennaisia vammaisuuden näkökulmasta ja mitkä asiat ratkeavat tukivälinein tai tukipalveluiden avulla?
- Mikä on vaativan erityisen tuen merkitys tai esim. koulutuspaikkojen riittävyys tai kohdentaminen suhteessa tarpeeseen > Vaativan erityisen tuen selvitys käynnissä.

Toteutuuko oppimisen tuki opintojen aikana ja osaamista hankittaessa?

- Perusopetuksessa erityisopetusta saaneiden keskeyttäminen ammatillisen koulutuksen aikana korkea (ks. esim. [Karvi 2025](#)).
- Myös ammatillisessa koulutuksessa erityisen tuen päätöksen saaneista useampi keskeyttää (ks. lähde ja määritelmät [Vipunen*](#)).
- Varmistetaanko tuki - myös hankittaessa osaamista työelämässä? Työelämässä oppimisen paikkojen saatavuus, oppimisen tuki, mutta myös käytännöt syrjinnän ja häirinnän ennaltaehkäisyyn ja puuttumiseen.
- Oppimisen tuki uudistuu; toteutumista tulisi seurata ja arvioida systemaattisesti osana koulutuksen järjestäjän laadunhallintaa ja yhdenvertaisuustyötä.

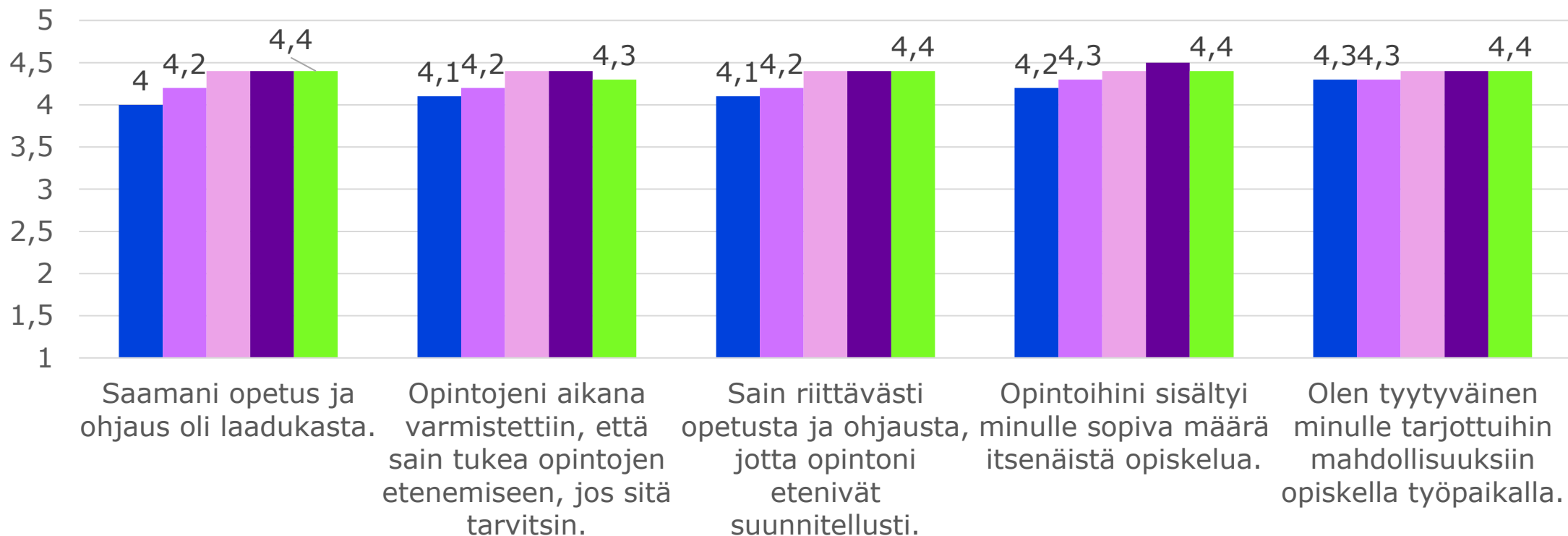

* Kuvassa perusopetuksen päättäneet ja syksyllä amm. koul. aloittaneiden osuudet niistä, jotka eivät opiskele tai ole valmistuneet 3 vuoden kuluttua opintojen aloittamisesta

Miksi nuorissa enemmän tyytymättömyyttä opetuksen ja ohjauksen määrään ja laatuun?

Arvo-päättökysely 6/2024-7/2025, valikoidut väittämät ikäryhmittäin (ka. 1-5)

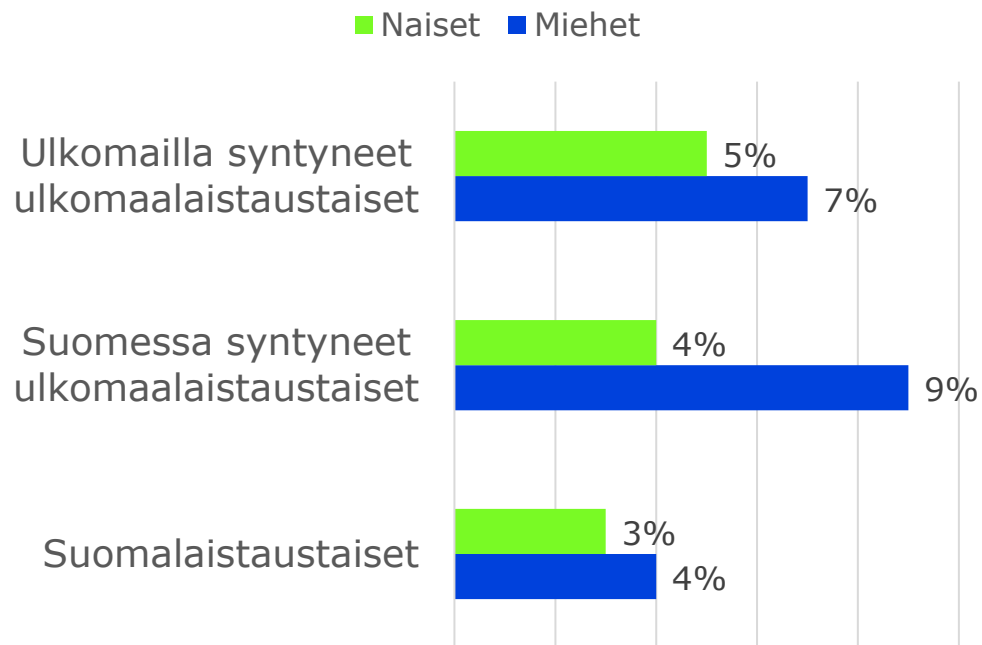
■ alle 20 ■ 20 - 24 ■ 25 - 34 ■ 35 - 44 ■ 45 tai yli

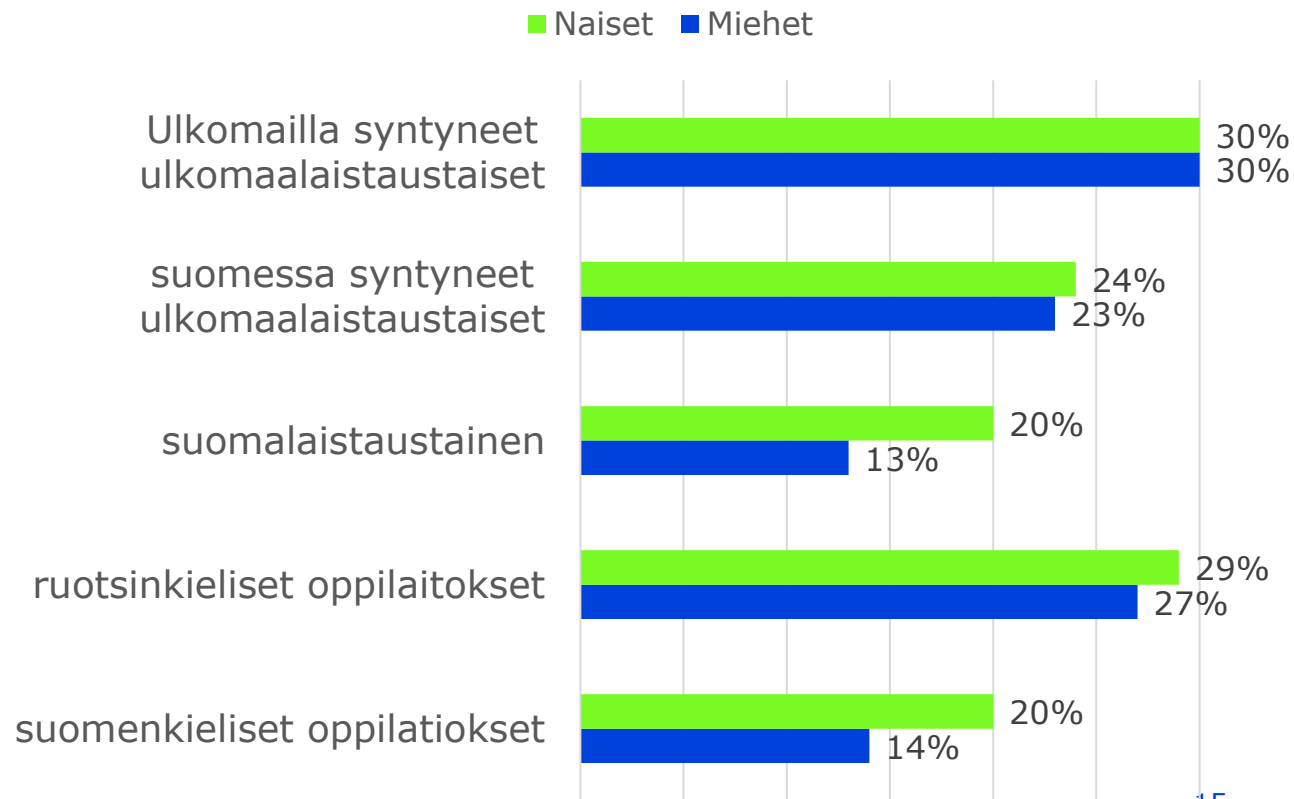
Kiusaamisen ja syrjinnän kokemuksissa eroja sukupuolen ja taustan mukaan

Poimintoja ammatillisen koulutuksen 2025 Kouluterveyskyselystä

Kokenut kiusaamista vähintään kerran viikossa

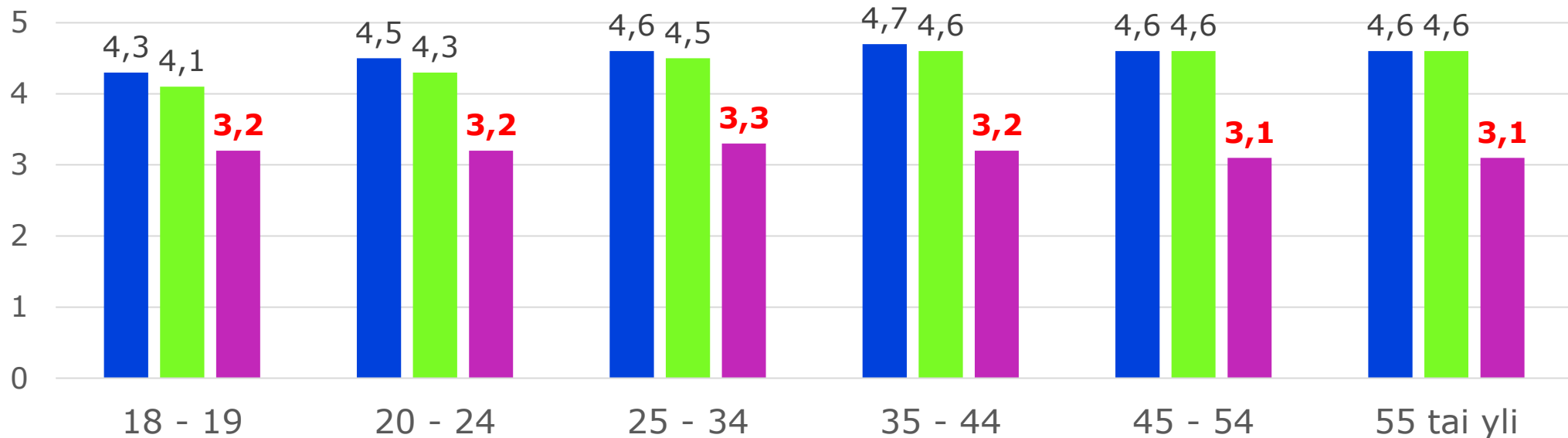
Kokenut syrjintää koulussa tai vapaa-ajalla

Valtaosa kokee opiskeluympäristön turvalliseksi. Kiusaamiseen, syrjintään ja häirintään ei puututa riittävästi

Arvo-päättöpalaute 6/2024-7/2025 ikäryhmittäin. Ka. asteikolla 1-5.

- Opiskeluympäristöni oli turvallinen.
- Opiskelijoita kohdeltiin yhdenvertaisesti ja tasa-arvoisesti.
- Koen, että kiusaamiseen, syrjintään tai häirintään puututaan.

Johdetaanko suunnitteluvelvoitteita ja niiden toimeenpanoa kokonaisuutena vai ovatko irrallisia papereita?

- Opiskeluhuoltosuunnitelma, ml. suunnitelma väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi ja kriisisuunnitelma sekä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmat useimmiten löytyvät, mutta suunnitelmissa ja niiden toimeenpanossa on kuitenkin laatueroja. Esimerkiksi
 - opiskeluhuoltosuunnitelmista puuttuu usein konkreettiset toimet, kehittämiskohteet sekä seuranta.
 - tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmissa ei aina toteudu lain edellyttämä eri syrjäntäperusteiden mukainen arviointi oppilaitos- tai toimipistekohtaisesti.
 - arvioinnissa käytetty tietoperusta vaihtelee – ml. tavat kuulla opiskelijoita – jolloin itsearviointi voi jäädä suppeaksi, mikä heijastuu myös tarvittavien toimenpiteiden tunnistamiseen.

Voimaa verkostoista?

Tervetuloa OPH:n ylläpitämiin verkostoihin!

- [Ammatillisen koulutuksen kielitietoisuusverkosto | Opetushallitus](#)
- [Antirasistinen kasvatus ja koulutus –verkosto | Opetushallitus](#)